

A hon- és népismeret területi szakmai közösség műhelynapjai

A hon- és népismeret kötelező ismeretanyagként másfél évtizede jelent meg a *Nemzeti Alaptantervben*. Ez a rövid idő még nem tette lehetővé, hogy kialakuljon minden érintett intézményben a tantárgy tanításának megfelelő személyi feltétele, kiforrott módszertana. Rendkívül fontos tehát, hogy létrejöjjenek olyan szakmai közösségek, amelyek keretében lehetőség nyílik a tantárgyat tanító tanárok szakmai konzultációjára, tapasztalataik megosztására, a horizontális tanulás megvalósítására, közös rendezvények szervezésére.

Erre adott követendő példát 2015. május 14-én a Boldogi Berecz Antal Általános Iskola intézményvezetőjének kezdeményezése. Tóth Éva igazgatónő a helyi tájházban szervezte meg a boldogi lakodalmas szokásokat bemutató foglalkozást az ötödik osztályosok és kis hagyományörző csoport aktív részvételével. A bemutató megtekintésére, majd azt követően műhelybeszélgetésre hívta meg a Hatvani Tankerület hon- és népismerettanárait, amelynek célja a szakmai együttműködés, tapasztalatcsere lehetőségeinek gyakorlati kipróbálása volt.

Hasonló rendezvényre került sor 2015. szeptember 18-án, Kókán, ahol az őszi gazdasági munkák téma élménypedagógiai foglalkozását tekinthették meg a Nagykátai Tankerület hon- és népismerettanárai. A műhelybeszélgetésen mindenki megoszthatta a résztvevőkkel saját gyakorlati tapasztalatait.

Ilyen elkötelezett tanárookra égetően szükség lenne mindenhol. A korábban nagycsaládi, közösségi keretek között zajló hagyományátadás formái átalakultak, feloldódtak, ezért kiemelten fontos szerepet vállalnak magukra azok az iskolák, akik élnek a tantervek adta lehetőségekkel, és helyet biztosítanak helyi tantervükben saját hagyományaik átörökítésének.

Baksa Brigitta

A hon- és népismeret oktatása a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Karán¹

„S ki a mesteri »fölgangoló-ráhangoló«, a közvetítő?

A pedagógus, aki személyiség-lélektanhoz, esztétikához, népzeneudományhoz egyaránt ért! Stílusra csak stílussal, zenére csak zenével, technikára csak technikával, érzelemre csak érzélemmel, sőt »hozzáállásra« is csak hozzáállással lehet valakit nevelni, különben a »nevelendő« ürességét a nevelő üressége csak még kongóbbá teheti.”

(Kálmán Lajos népzenekutató²)

Kecskemétről sokaknak a *Cifra palota, zöld az ablaka* kezdetű népdal jut eszébe, melyet összefüggésbe szokás hozni a város méltán híres, kiállítóhelyként és képtárként működő Cifrapalotájával, melynek – nem mellesleg – valóban zöldek az ablakai. A dalban szereplő cifra palota azonban – mint azt Barsi Ernő kutatásaiból is tudjuk³ – a lányos házat jelképezi, s előtte az udvarló (viola) már alig várja, hogy kimenjen hozzá a leány (tubarózsa). Ez a vonatkozás Kecskemétet és a népdalokat szorosan összekapcsolja. A városban számos szenvedélyes lokálpatrióta, helytörténész, néprajzkutató, történész, lelkes pedagógus, és ugyancsak számos intézmény munkatársa, rendezvények közreműködői, különböző egyesületek és körök igyekeznek azon, hogy a múltból megmentsük azokat az értékeket, amelyek meg- és átmenthetők. A következőkben ennek a „munkának” egy szeletét, a leendő pedagógusok képzetésében megjelenő honismereti oktatást és nevelést mutatjuk be.

¹ Elhangzott Egerben, a II. Országos Hon- és Népismeret Konferencián. *A Szerk.*

² Kálmán Lajos (1921–1999) népzenekutató, karmester, pedagógus, Kecskemét város díszpolgára, a Kecskemét környéki dalok kutatója volt. 27 évesen került Kecskemétre, a Tanítónőképzőbe és nyugdíjazásáig itt dolgozott. Tárgyai: ének, zene, földrajz, történelem. Doktori disszertációjában Kecskemét néprajzáról és népzenejéről írt.

³ Barsi Ernő sorra veszi *Forrai Katalin* Ének az óvodában című kötetének népi mondóka- és dalanyagát az Óvodai nevelés 1999–2000. évfolyamának hasábjain, Népi hagyományaink az óvodában címmel.

A kecskeméti tanítóképzés már közel százéves múltra tekint vissza.⁴ A mai Tanítóképző Főiskolai Kar elődje az 1918-ban alapított Református Tanítónőképző Intézet volt, ami 1930-ban került a Kaszap utcai épületegyüttesbe, ahol most is működik. A kezdeti években az elcsatolt Erdélyből és a Felvidékről Kecskemétre menekült tanár és nevelő is alkalmazást nyert a tantestületben. 1948-ban a városban működő katolikus és református tanítónőképzőket államosították, és egyesítésükkel jött létre az Állami Tanítónőképző Intézet. 1950–59 között működött a négyévesessé váló középfokú tanítóképzés.

Az óvónőképzés 1948-ban indult meg a városban. 1950-től hároméves középiskolai, majd 1959-től kétéves főiskolai szintű óvóképzés folyt, ekkoriban a tanítóképzés szünetelt. Két évtized után, az 1980-as évek elején a pedagógusképzés megújításának részeként fogtak hozzá a szakemberek az integrált óvó- és tanítóképzés kidolgozásához. Az integrált, és már hároméves képzés 1983-ban kezdődött Kecskeméten, ami az alapozó első év után vált szét óvónői és tanítói ágra. (Azok a hallgatók, akik nem az integrált képzésbe kerültek, továbbra is a kétéves óvónői képzésben vettek részt.) Az intézmény 1986-ban főiskolai címet kapott, és Kecskeméti Tanítóképző Főiskola elnevezéssel működött a 2000. évben bekövetkező integrációig, amikor az intézményünk a város másik két főiskolájával egyesült, és azóta a Kecskeméti Főiskola egyik karaként működik.

Az elmúlt 100 évben a kor szellemétől függően változott a hallgatók vallási, filozófiai és ideológiai nevelése. 1924-től 1945-ig Imre Sándor közoktatásügyi államtitkár volt az intézet nevelési irányítója, aki rendszeresen látogatta az intézményt, és a tanárok munkáját a nemzetnevelés koncepciójának megfelelően orientálta, a nemzeti önismeret és tudatosság kialakítására törekedett. Az államosítás után a marxista ideológia vált meghatározóvá az oktató-nevelő munkában is, de emellett az egyes tantárgyak tartalmában a hazaszeretetre nevelés és a népi gyökerek, tradíciók ismertetése és ápolása is fontos maradt. Itt említjük meg az intézményünk két híres pedagógusát a zenei nevelés területén, Forrai Katalint, az intézet egykori címzetes tanárát, aki sokszor tartott előadást énektanároknak, óvónőknek, hallgatóknak az óvodai zenei nevelésről, valamint Kálmán Lajost, aki nagy hangsúlyt helyezett a néphagyományok ismertetésére, a népdalok tanítására és azok iskolai alkalmazására.

A hon- és népismeret tantervi szabályozása és oktatása főiskolánkon

A képzésünk történeti előzményeinek rövid összefoglalása után az intézményünkben jelenleg folyó néprajzi és helytörténeti képzést mutatjuk be. Alapvetően nem értünk egyet a tudományterületek határainak merev meghúzásával, különösen a pedagógusképzésben. Ehelyett a tudományok közötti átjárhatóságot, az interdiszciplináris megközelítést, az egyes tudományterületek eltérő szemléletmódjának, értékeinek ötvözését, a módszertani sokféleséget valljuk magunkénak, és a hallgatóink számára is ilyen irányú társadalomtudományi szemléletet igyekszünk átadni. Ehhez jó alapot jelent a *Nemzeti Alaptanterv*ben az *Ember és társadalom* műveltségterület és annak kiemelt fejlesztési területei: a történelem, az erkölcsan, etika, a hon- és népismeret, a társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek, valamint a filozófia. Jelen tanulmányban mi elsősorban a főiskolán folyó óvodapedagógus- és tanítóképzés hon- és népismereti tartalmairra fókuszálunk.

Ma a köznevelés legfontosabb, s az óvó- és tanítóképzés tartalmi összetételét is meghatározó alapküldetése az *Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja*⁵ (ONAP) és a *Nemzeti Alaptanterv* (NAT).⁶ A NAT-ban megfogalmazott nevelési célok többsége az *Ember és társadalom* műveltségterület céljaihoz, tartalmaihoz kapcsolódik szorosan.

Ahogy az az ONAP-ban szerepel, „az óvoda a gyermek nyitottságára épít, és ahhoz segíti a gyermeket, hogy megismerje szűkebb és tágabb környezetét, amely a hazaszeretet és a szülőföldhöz való kötődés alapja.” Ezt konkrétan a különböző tevékenységi formák esetében részletezi a rendelet. Az óvodapedagógus feladataként jelöli meg többek között a magyar gyermekköltészet, a népi, dajkai hagyományok alkalmazását. Az ölbeli játékok, a népi gyermekdalok, az éneklés, az énekes játékok, a néptáncok és népi játékok tanulása örömet szerez a gyermeknek, és egyben felkelti zenei érdeklődését, formálja zenei ízlését, a gyermek felfedezi többek között a közös éneklés örömét. Az óvodai ének-zenei nevelés eredményes megvalósítása elősegíti a zenei anyanyelv kialakulását. Az óvodai nevelés során a gyermek megismeri a szülőföld, az ott élő emberek, a hazai táj, a helyi hagyományok és néphagyó-

⁴ Helyi kezdeményezésre, 1917-ben létesült az Angolkisasszonyok Római Katolikus Tanítóképző Intézete. A kecskeméti tanítóképzés múltjáról lásd *Krajcsovicski József–Krajnyák Nándor: A gazdasági szaktanítóképzéstől a tanítóképző főiskoláig. A kecskeméti tanító- és óvóképzés története 1910–1988. In: Micheller Magdolna (szerk.): Fejezetek a pedagógusképzés történetéből. I. Bács-Kiskun megye. Szeged, 1990. 186–348.*

⁵ 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet.

⁶ 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet.

mányok, szokások, a családi és a tárgyi kultúra értékeit, megtanulja ezek szeretetét, védelmét is. Mindez a hagyományok megismerését, továbbélését segíti. A rendelet megerősíti tehát a hazai óvodai nevelés hagyományait és továbbra is fontosnak tartja a népi hagyományok óvodai ápolását. Az óvodák jelentős részében a nevelési program az évszakoknak megfelelően az ünnepekre, népszokásokra, hagyományokra épít.

A NAT meghatározza az általános iskolában és középiskolában folyó oktatás-nevelés feladatait. A pedagógiai tartalom műveltségterületenként jelenik meg.⁷ A NAT számos helyen említi a nemzeti öntudatra nevelést és hangsúlyozza a népi kultúra, a néphagyományok értékét, fontosságát. A köznevelés feladata és értékei fejezetből idézünk:

„A Nat fontos szerepet szán az egyetemes magyar nemzeti hagyománynak, a nemzeti öntudat fejlesztésének, beleértve a magyarországi nemzetiségekhez tartozók öntudatának ápolását is. Ebből következően a nemzetiségekre vonatkozó tudástartalmak főbb tartalmi jellemzői (illeszkedve a regionális és lokális sajátosságokhoz) a tartalmi szabályozás különböző szintjein, illetve az iskoláztatás minden szakaszában arányosan meg kell hogy jelenjenek. Kiemelten kezeli az ország és tágabb környezete, a Kárpát-medence, különösen a környező országokban élő magyarság életének megismerését, ugyanakkor fontosnak tartja azokat a tartalmakat, amelyek Európához tartozásunkat erősítik.”

Alsó tagozaton a korábbi évek erőfeszítései ellenére nem jelent meg a honismeret önálló tantárgyként, de több tantárgyban szerepelnek történelmi, néprajzi és társadalmi ismeretek.⁸ A műveltségterület egyes tartalmai elsősorban az *olvasósórákon* jelennek meg. Az olvasókönyvekben található szövegek alkalmat nyújtanak a történelmi ismeretek tanítására, hagyományok, ünnepek és szokások megismertetésére és pontosítására. A harmadikos olvasókönyv a meséket követően az évszakokhoz kapcsolódó szokások, hagyományokat ismerteti meg, másrészt a magyar nép őstörténetétől a középkor végéig mutat be mondákat, történeteket a régi időkből és a kiemelkedő történelmi személyekről. A negyedikos olvasókönyv is hasonlóan épül fel, elsősorban a családi ünnepek jelennek meg és a török időktől kezdve napjaink híres embereiig tekinti át a nemzet történetét, és ismerteti meg a tanulókat az ország egyes tájainak jellegzetességeivel, nagyobb városaival. A hon- és népismereti tartalmak elsősorban az ünnepekkel, szokásokkal, jeles napokkal kapcsolatos olvasmányok révén jelennek meg.

A honismereti tartalmak tanítása szempontjából nagy jelentősége van a *környezetismeretnek*, melynek célja, hogy felkeltse a tanulók érdeklődését lakóhelyük természeti környezetére iránt, és ennek a tanórának a keretein belül találkozhatnak a tanulók a helytörténettel, honismerettel. A tantárgy 1. osztályban az iskola környezetével, a saját lakóhely jellegzetességeivel és nevezetes épületeivel, a lakóhely népszokásaival és hagyányaival foglalkozik, 2. osztályban a lakóhely történetével, hagyányaival, népviseletével, régi foglalkozásokkal ismerteti meg a tanulókat. Az ajánlott módszerek között már ekkor, 2. osztályban megjelenik a történetek, mondák, játékok, helyi hagyományok gyűjtése, valamint a lakosság mai és korábbi életének felkutatása, a helyi hagyományok ápolása. 3. és 4. osztályban a témák között szerepelnek az ország egyéb vidékei, kulturális értékei, a határokon túl élő magyarok kultúrája. A tevékenységek között találjuk többek között a régi fényképek gyűjtését, történelmi jelentőségű helyszínek felkeresését, a lakóhely múltjának és hagyományainak megismerését. Az olvasáson és környezetismereten kívül az *ének-, rajz-, technikaóráknak* van szerepe a hagyományok megismertetésében.

A közoktatás, illetve köznevelés alapidokumentumaival összhangban folyik a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Karon néprajzi, honismereti tantárgyak tanítása. A jelenlegi képzési terv és tantárgylista kialakításakor fontos szempont volt megteremteni mind az óvodapedagógusi, mind a tanítói munkához szükséges ismeretanyag szakszerű átadásának lehetőségét és az élményszerűséget. A néprajztudomány sokszínűségének megfelelően a néprajzi, honismereti tartalmak nem csupán egy-egy önálló tantárgyban, hanem szinte minden tantárgyi csoporthoz kapcsolódóan jelennek meg.

A kurzusokat a következőképpen lehet csoportosítani:

- néprajzi, honismereti tartalmakat is tartalmazó kurzusok;
- kimondottan néprajzi jellegű kurzusok;

⁷ A tanítói diplomát szerző hallgatók alsó tagozaton tanítanak, és a választott műveltségterületük szerinti tantárgya(ka)t felső tagozaton, 5–6. osztályban is taníthatják.

⁸ A NAT az *Ember és társadalom* műveltségterület alsó tagozatra vonatkozó tartalmi összefoglalóját a következőkben állapítja meg: „Az 1–4. évfolyamokon a műveltségterület egyes tartalmait olvasmányok, tevékenységek révén dolgozzák fel. A tanulók ebben a képzési szakaszban a történelmi látásmód (időbeliség, helyszín, szereplők), továbbá az erkölcsi gondolkodásmód alapelemeit sajátíthatják el a személyes, családi históriák, valamint a magyar történelem jelentős eseményeinek, szereplőinek megismerésén keresztül.”

- csak egyes műveltségterületek hallgatói számára meghirdetett néprajzi, honismereti tartalommal bíró kurzusok;

- szabadon választható tárgyak, melyek hagyományokat közvetítenek.

A tanító- és óvóképzés között a témánk szempontjából releváns tantárgyak tekintetében csupán kis eltérés mutatkozik, ezért az átfogó bemutatást választjuk. A különbségek elsősorban a gyermekirodalom tantárgyon belül és a korosztály specifikus, tantárgyi módszertanok közötti eltérésekből adódnak.

A fentebb ismertetett csoportokon belül a legnagyobb számban a néprajzi, honismereti tartalmakat is tartalmazó kurzusok vannak, mert a tantárgyak többsége lehetőség ad a népi hagyományok, a paraszti életmód bemutatására, egyes részterületeinek kiemelésére. Kimondottan néprajzi, helytörténeti kurzus a *Hon- és népismeret*, a *Néptánc*, a *Népi dramatikus játékok*, valamint a *Népművészet, tárgy-kultúra* tantárgyak. Tanító szakon az *Ember és társadalom* műveltségterületet választó hallgatók számára kötelező az *Ünnepek, szokások* és *A magyar nép története*, a *Vizuális nevelés* műveltségterületet választók számára kötelező tárgy a *Népművészet* kurzus. A továbbiakban az összes releváns kurzust a tantervben való megjelenés sorrendjében mutatjuk be.

A *Népi dramatikus játékok*⁹ célja betekintést nyújtani a jeles napok világába, a hallgatókat élményszerűen megismertetni a magyar népi dramatikus szokások dal-, szöveg- és mozgásanyagával, hiedelemvilágával, a népi gondolkodásmóddal. A féléves munkát egyebek mellett egy csoportmunkában feldolgozott dramatikus népszokás bemutatása zárja. A magyar népdalanyaggal azonban az *Ének módszertan* kurzusokon¹⁰ is találkozhatnak a hallgatók. Az alsó tagozatos ének tantárgy népdalait mindenkinek el kell sajátítania.

A *Vizuális alapozó stúdiumok*¹¹ a vizuális ismereteket megalapozni kívánó, gyakorlati tárgy. Tematikája felöleli az alapvető rajzolósi, alkotási technikákat, és ezen belül találkozhatnak a hallgatók a tárgyformálás, tárgydíszítés népművészeti vonatkozásaival.

A *Népművészet, tárgy-kultúra*¹² szintén gyakorlati, alapozó jellegű tantárgy, melyben hagyományos és új tárgyalakító iparművészeti műfajok, tárgytervezések, tárgyalakítások, tárgy- és környezetépítés, környezetesztétika és a tárgyi népművészet problémakörei szerepelnek (a NAT, Vizuális kultúra: tárgy- és környezetkultúra szakterülete későbbi tanításához nyújt elméleti és gyakorlati ismereteket.) A tantárgy foglalkozik a népi kultúra világszemléletével, életmódot meghatározó modelljével, motívum-elemzésekkel, az ünnepkörök tárgyi világával. A hallgatók az órai és órán kívüli tevékenységeik során megismerkednek a magyar népi kultúra tárgyformáló művészetével, a tárgyalakítás technikáival, a tárgykultúra, környezetkultúra vonatkozásaival. A félévi munka egyebek mellett tárgyalakítással és a tárgytervi dokumentáció elkészítésével zárul.

Alapvetően társadalomtörténeti ismereteket közvetít a *Magyarország története a 20. században*¹³ című kurzus. Ez a tantárgy történelmi jellegű, azért került ebbe a felsorolásba, mert a 20. századi történelemben számos kapcsolódási pontot tartalmaz a tradicionális népi, paraszti társadalom felbomlása felé (malenkij robot, földreform, kulákküldözés, téeszésítés stb.), és az órán ismertetett források elsősorban helytörténeti jellegűek.

A *Hon- és népismeret*¹⁴ az a tantárgy, mely kimondottan a pedagógusjelöltek általános néprajzi, történelmi, művelődéstörténeti ismereteinek bővítésével foglalkozik. Célja annak tudatosítása, hogy a hagyományápolás ma már a pedagógusok feladata, a hagyományok óvodai-iskolai megjelenítése fontos identitásunk megőrzéséhez. A kurzus célja továbbá a magyarországi kisebbségek történetének, jelenlegi helyzetének megismertetése, a hallgatók szemléletének formálása. Tematikájában a családtörténet és a helytörténet összefüggései, módszertani vonatkozásai, valamint a paraszti élet hétköznapijai és ünnepnapjai szerepelnek. A kurzus megismerteti a hallgatókat a múzeumpedagógia főbb jellemzőivel, a múzeumok (Katona József Múzeum, Népi Iparművészeti Múzeum, Szórákaténusz Játékmúzeum, Bozsó Gyűjtemény), levéltárak (Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára), kulturális intézmények (Katona József Könyvtár) oktatási szerepével. A hallgatók családtörténeti interjút, helytörténeti dolgozatot készítenek.¹⁵

⁹ 1. félév, heti 2 óra, kötelező, szeminárium.

¹⁰ 4. félév, kötelező, heti 1 óra előadás, heti 2 óra szeminárium.

¹¹ 1. félév, heti 2 óra, kötelező, szeminárium.

¹² 2. félév, heti 2 óra, kötelező, szeminárium.

¹³ 3. félév, heti 2 óra, kötelező, szeminárium.

¹⁴ 4. félév, heti 2 óra, kötelező, szeminárium.

¹⁵ Lásd: www.kefo.hu A Hely- és Családtörténeti Műhely honlapján a hallgatói munkák között.

A *Néptánc*¹⁶ kurzuson a hallgatók elsajátítják egyes táncok alaplépéseit, és képesek lesznek egyszerű alaplépéseket megmutatni, megtanítani általános iskolásoknak is. Megismerkednek a magyar népi kultúra tájegységeivel, a táncdialektusokkal, és a félév végén tudnak a megismert tájegységek népzenejére táncolni.

A népköltészet különböző ágaival a *Gyermek- és ifjúsági irodalom* kurzusokon¹⁷ ismerkednek meg a hallgatók. Az előadásokon többek között a mese- és mítoszelmélet legfontosabb fogalmait, a mese, mítosz, monda, ballada elemzésének szempontjait sajátítják el a hallgatók.

Műveltségterülethez kapcsolódó tantárgyak

A *Népművészet*¹⁸ kurzus bevezeti a hallgatót a népművészeti (néprajzi) ismeretekbe. A tárgyalkotó népművészet fő ágainak (pl. bútorművesség, népviseletek, népi faragás, fazekasság, népi építéset), a kompozíció és a motívum szerepének megismerését követően iskolai módszertani vonatkozásokkal is foglalkoznak a hallgatók, például a népi motívumoknak az írás előkészítésében játszott szerepével.

Az *Ünnepek, népszokások*¹⁹ kurzuson sorra vesszük az állami, történelmi ünnepeket és ezek változásait, az egyházi és családi ünnepeket, az iskolai emléknapokat és ezek történeti hátterét, valamint a nap-tári évhez kapcsolódó jeles napokat, népszokásokat. A hallgatók gyakorlatot szereznek egy-egy ünnep iskolai megszervezésében.

A *Magyarország története*²⁰ óra keretében a magyar nép őstörténetével és a vándorlás során együtt élő népekkel, a magyarság keleti elemeivel, a nyugati betelepülőkkel ismerkednek meg a hallgatók a kezdetektől napjainkig. Emellett a külföldi magyarság történetével, sajátosságaival is foglalkozunk a kurzuson.

Szabodon választható tárgyak

Tárgykészítési és díszítőtechnikákat sajátíthatnak el azok a hallgatók, akik a kerámiatárgyak készítésének folyamatát szeretnék megismerni. A *Tárgyi népművészet, fazekasság*²¹ kurzuson a különböző edényfelrakási módokkal, a tárgyformálás eszközeivel, technikáival, díszítésmódokkal ismerkednek az érdeklődők, melynek során számos saját alkotás születik. E kurzus folyamán is szerepet kap a tevékenység didaktikai oldala, vagyis az agyagozás, edénykészítés óvodai, iskolai alkalmazásának lehetőségei.

A néptánc iránti érdeklődést hivatott kielégíteni a *Táncház* kurzus, mely heti egy alkalommal tánc-táncolási és táncolási lehetőséget kínál a hallgatóknak.

A *Néprajzi elemek a kisgyermek nevelésében*²² elnevezésű kurzus példákon keresztül mutatja be a néprajzi témák óvodai, iskolai megjelenítésének lehetőségét. A kecskeméti Magyar Naív Művészek Múzeuma évek óta partnerünk abban, hogy a hallgatók a kiállításon felfedezhessék a naív művészet és a gyermeki ábrázolásmód kapcsolatát, párhuzamait, s közben megismerkedhessenek a múzeumpedagógia jó gyakorlatával.

Hely- és Családtörténeti Kutatóműhely

2011 tavaszán jött létre a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Karán a kutatóműhely, három taggal. Kriskó János főiskolai docens (filozófia, politológia szak) a helyi kulturális és közélet ismert alakja, interjú vizsgálataink meghatározó kutatója. Rigó Róbert PhD. főiskolai docens (szociológia, történelem szak) Kecskemét 20. századi társadalomtörténetét kutatja. Sági Norberta PhD. főiskolai docens (német, néprajz szak) helytörténeti és helyi néprajzi kutatásokat folytat, Kecskemét agrárgazdaságának és agrártársadalmának 20. századi történetét kutatja.

A kutatóműhelyünk a következő célokat tűzte ki maga elé. (1) Kecskemét 20. századi társadalomtörténetének kutatása levéltári források, a korabeli sajtó alapján és oral history módszerrel. (2) A család- és

¹⁶ 4. félév, heti 2 óra, kötelező, szeminárium.

¹⁷ Tanító szak: Gyermek- és ifjúsági irodalom, 1–2. 4. félév, heti 2 óra, kötelező, szeminárium; 5. félév, heti 2 óra, kötelező, előadás. Óvó szak: Gyermek- és ifjúsági irodalom. 2. félév, heti 2 óra, kötelező, előadás; 4. félév, heti 2 óra, kötelező, szeminárium.

¹⁸ Vizuális nevelés műveltségterület, 4. félév, heti 1 óra, kötelező, előadás.

¹⁹ Ember- és társadalom műveltségterület, 5. félév, heti 2 óra, kötelező, szeminárium.

²⁰ Ember- és társadalom műveltségterület, 5. félév, heti 2 óra, kötelező, szeminárium.

²¹ Heti 2 óra, szabadon választható, szeminárium. Alapképzésben résztvevő hallgatók számára.

²² 6 óra, szabadon választható, óvó és tanító szak, levelező tagozat.

helytörténet oktatásának erősítése az általános iskolától a középiskoláig. Ennek módszertani kutatása, különféle tanítási segédletek kidolgozása és népszerűsítése elsősorban Kecskemétre vonatkozóan (helytörténeti könyvek, módszertani segédletekkel, forrásgyűjtemények, feladatok). (3) A hallgatók bevonása a helytörténeti kutatásokba (szakdolgozatok, TDK-dolgozatok készítése) és a család- és helytörténet oktatásának megjelenítése a főiskolai képzésben, pedagógus-továbbképzésekben. A hallgatók felkészítése oral history kutatásokra és egy archívum kialakítása, amit a honlapon szeretnénk elérhetővé tenni. (4) Rendszeres publikációk, előadások a témában. (5) Tudományos Diákköri dolgozatok, szakdolgozatok konzultálása, a hallgatók alkotómunkájának segítése. (6) Helytörténeti kutatások lebonyolítása, részvétel nagyobb kutatási projekteknél, publikációs együttműködés. Ebben a legfontosabb partnereink: a Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhelyek, azon belül elsősorban a *Forrás* folyóirat, a Kecskeméti Írott Örökségéért Alapítvány, a Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára, a Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesület, a Katona József Múzeum, részt veszünk a Nemzeti Emlékezet Bizottság és a Magyar Tudományos Akadémia Vidéktörténeti Témacsoportjának munkájában.

Négyéves fennállása alatt a műhelyünk eredményei közül szeretnénk néhányat kiemelni a teljesség igénye nélkül. Rendszeresen készítünk interjúkat a *Forrás* folyóirat számára a város, illetve a térség egyes személyeivel, alkotóival (Czár János népi iparművész, Bahget Iskander fotóművész, Kerényi József építész, Mikulás Ferenc, a Kecskemétfilm Kft. ügyvezető igazgatója, Tóth István fotóművész). A *Forrás* folyóirat 2012-es nyári dupla számában Kecskemét kulturális életének 22 meghatározó alakjával készítettünk interjúkat, melyekben körüljártuk, hogy a szocializmus utolsó 20 évében (1969–1989) hogyan jöhetett létre 20 új kulturális, művészeti és tudományos intézmény a városban.²³ A *Forrás* 2015 nyári, 224 oldalas, dupla számát a migráció témakörében állítottuk össze, melyben történelmi, szociológiai tanulmányok és interjúk olvashatók.

A műhelyünk oktatás-módszertani témával, kutatásokkal is foglalkozik. A *Forrás* 2011. július–augusztusi számában jelent meg tanulmányunk *Az oral history lehetőségei az oktatásban* címmel.²⁴ A Szegedi Tudományegyetemmel közös projektben²⁵ elektronikus tananyagot fejlesztettünk Kántor Judit kolléganőnkkel *Kompetenciafejlesztési lehetőségek a hon- és népismeret területén* címen a pedagógusképzésben részt vevő hallgatók számára.²⁶

Kiemelt kutatási téma műhelyünkben a helytörténet, amit Kecskemét 20. századi története vonatkozásában vizsgálunk. Sági Norberta a doktori értekezését Kecskemét kertkultúrájának fejlődéséről írta, Rigó Róbert a kecskeméti elitváltásokról 1938 és 1948 között, ami önálló kötetben is megjelent.²⁷ Az MTA BTK-n belül felállított Vidéktörténeti Témacsoportban az Elit- és tulajdonváltás kutatócsoport munkáját 2014 szeptemberétől Rigó Róbert vezeti, ezen belül több előadást tartottunk és tanulmányokat is írtunk. *Elitváltás Kecskeméten 1945-ben* címmel tartott előadást Rigó Róbert a Nemzeti Emlékezet Bizottsága és az Országgyűlés Hivatala, *Remény és realitás – Magyarország 1945* című konferencián 2014 novemberében.²⁸ Kriskó János kollégánk egy sikeres kecskeméti vállalkozó történetét örökítette meg, ami 2015-ben jelent meg könyv formájában.²⁹

Hallgatói kutatómunka

Tanulmányi idejük alatt többször szembesülnek a hallgatók az önálló kutatómunka örömeivel és nehézségeivel. Témavezetőként nagy öröm látni, ha a gondolatokból ötletek és sorok születnek, ha a hallgatók maradandót alkotnak. Hely- és családtörténeti kutatást a *Hon- és népismeret* kurzuson belül mindenki végez, melyhez elengedhetetlen a vonatkozó szakirodalom feldolgozása és az interjúkészítés. Az eredmény minden hallgató számára kézzel fogható lesz: saját nagyszülei, családjuk és településük 20. századi történetét írják meg, s ez – a manapság gyakori, generációk közötti kommunikációhiány miatt – mindenki számára markáns élményt jelent.

A szakdolgozattéma-választásnál már nagy szerepet játszik a hallgatók személyes érdeklődése, a családból hozott hagyományok iránti fogékonyság, és természetesen az oktatók személyisége, az órák

²³ <http://www.forrasfolyoirat.hu/1207/bevezetes.pdf>

²⁴ Forrás, 2011. július–augusztusi szám, 243–256.

²⁵ TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0008 Mentor(h)áló 2.0 Program

²⁶ Kántor Judit-Rigó Róbert: *Kompetenciafejlesztési lehetőségek a hon- és népismeret területén*. 2015. http://www.jgyph.hu/mentorhalo/tananyag/Kompetenciafejlesztési_lehetsgek_a_hon-_s_npismeret_terletnV2_a_tananyagot_Sagi_Norberta_lectoralta.

²⁷ *Elitváltások évtizede Kecskeméten (1938–1948)*. ÁBTL-Kronosz Kiadó, Budapest-Pécs, 2014.

²⁸ Írott formában is megjelent a *Rubicon* 2015. május–júniusi számában.

²⁹ Agrohíd-Hídember, Agrohíd Kft., 2015.

inspiráló volta. Évente 15–20 szakdolgozat születik a karunkon helytörténet, hon- és népismeret témában. Ezek nagy része településtörténeti, iskolatörténeti jellegű, illetve egy-egy ünnep vagy szokás bemutatására vállalkozik. Évente több szakdolgozat születik a helytörténet oktatásának vizsgálatáról is egy-egy település vonatkozásában. Óvó és tanító szakon egyaránt követelmény, hogy a szakdolgozat módszertani, pedagógiai fejezetet tartalmazzon. Így a helytörténet, honismeret iránt érdeklődő hallgatók szakdolgozatukban gyakorlati kérdésekkel is foglalkoznak: projekteket, témaheteket, tananyagokat, segédeszközöket terveznek a választott témájuk óvodai vagy iskolai alkalmazásához.

A műhelyünk keretein belül több Tudományos Diákköri versenyen induló dolgozat született már. 2013-ban, a XXXI. OTDK Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtartudományi Szekciójában Bódi Alexandra Dorina hallgatónk *A csépai cigány hagyományok és megjelenítésük az óvodai nevelésben* című dolgozatával 3. helyezést ért el.

Zárógondolat

A hagyományok újratanulásában, továbbörökítésében nagy szerepet játszanak az országszerte működő művészeti iskolák, honismereti és helytörténeti szakkörök, egyesületek. Munkájuk példamutató értékű és nélkülözhetetlen. Meggyőződésünk azonban, hogy az óvoda és az általános iskola a hagyományokkal való ismerkedés legfontosabb színtere. A fogékony életkornak és a pedagógusok módszertani felkészültségének köszönhetően itt remélhetjük a legnagyobb eredményeket, s tekintve, hogy az óvodáztatás és iskoláztatás minden gyermeket érint, ide kell erőnket összpontosítanunk. Ebben a hitben végezzük munkákat Kecskeméten, és célunk, hogy minél több leendő óvodapedagógus és tanító érezze magáénak a hagyományok őrzésében és továbbadásában betöltött szerepét és annak örömét.

Ezen túl azt is szem előtt kell tartanunk, hogy önmagában az elhalt hagyomány, szokás csupán a néprajztudósok számára fontos. A tradíció akkor marad érték sokak számára, ha azokat a jelen számára is tartalommal, ma is élő funkcióval tudjuk megtölteni, ha változásaikkal hozzáidomulnak az életünkhöz és bennünket is orientálnak. A hagyomány akkor lesz a közösség összetartását szolgáló erő, ha őseink jó gyakorlata, tapasztalata, tudása a ma számára is tartalommal tud megmaradni és továbbélni. Ez a rohamosan változó technikai környezetünkben, a természet valóságától eltávolodó emberek és gyermekek számára nem kis feladat.

Rigó Róbert–Sági Norberta

Helyreigazítás

A 2016/1. számban a Cs. Vasváry Ibolyáról szóló dolgozatomban (89. old.) Györi Jolán és Veszprémi Tibor táncosokat *Csokonai-díj*ként szerepeltettem. Mindketten *Fülöp Ferenc-díjjal* rendelkeznek. Kérem az érintettek, az olvasók és a Szerkesztő Úr szíves elnézését!

Andics János